

Harp yıllarında Sovyetler Birliğinin en mühim indirme merkezi

Basra körfezi

Basra körfezinin tarihçesi - Harbi başında körfezin vaziyeti - Bir tek demiryolu ve bir şose - Bunlar yeiden yapıyor - Horremşehr limanında gemi dir-klerini vücade getirdikleri kesif bir orman göze çarpar

«Harp ve İşçi Sınıfı Mecmuasından»

Basra körfezi, sularile İran ve Arabistan kıyılarını yukarıya, geniş kör bir çivi gibi Asya kıtasına saplanmaktadır. Basra körfezinin kıyıları, tarihin kaydetmediği devirlerdenberi birçok harplere ve canlı ticari hareketlere sahne olmuştur.

Basra körfezi, XVI inci yüz yılın başlangıcında, Portekizliler tarafından «keşf» edilmişti. Bu hareket, Portekizlilerle İranlılar, Türkler arasında çok şiddetli muharebelere sebebiyet vermişti. Holandalıların, İngilizlerin, Fransızların sahneye çıkışı, Basra körfezi üzerindeki hakimiyet için cereyan eden mücadeleleri büsbütün şiddetlendirmiştir.

XX inci yüz yılın başlangıcından itibaren, Alman emperyalistleri de Basra körfezine büyük bir ilgi göstermeğe başlamışlar ve körfezin kıyılarında sağlam mevziler elde etmeğe çalışmışlardır. Daha birinci dünya harbinden önce, Alman İmparatoru Wilhelm'in teşebbüsleri ile, Hamburg-Basra körfezi şimendifer kumpanyası kurulmuştu.

İkinci dünya harbi arifesinde Alman faşistleri de Basra körfezine daimi seferler yapmağa çalışmışlardır. Harp başladıktan sonra, Basra körfezi limanlarında kalan Alman vapurlarının «gemici»leri, hiç bir engelle rastlanmadan yüklerini körfezin limanlarına boşaltmışlar, ve İranın cenubunda «seyahatleri» yaparak, limanın resimlerini çekmişlerdi. Bender-Şahpur civarında, Almanlar büyük bir dağ kavargâhı kurmuşlar ve a. çakça askerî talimlerle meşgul olmağa başlamışlardı. Müttefik orduların İrana girişinden az önce Bender - Şahpurdaki Alman gemilerinin kaptanlarına, limana girmeğe mâni olmak için, gemilerini batırılmaları hakkında gizli emirler verilmişti. İngiliz ordusunun İrana girişini bu emrin yapılmasına mâni oldu.

Şu anda, Basra körfezinde kıyıları bulan başlıca devletler: İran, Irak ve Süudi Arabistandır. Fakat Basra körfezine açılan limanların büyük bir ekseriyeti, İran kıyılarındadır.

Karun, Dicle ve Fırat nehirlerinin geniş bir delta teşkil ederek, Şat-el-Arap körfezine döküldükleri yerde, dağlar, çok uzakta, şimale doğru giderler. İste bu dağlardan itibaren ve batıda, Arabistan'da, sahiller, hemen hemen en küçük bir bitki bile yetişmiyen, uçsuz bucaksız çöllerden ibarettir.

Sahildeki dağlık mntakalar, nadiren denize kadar inen muharip ve göçebe bir takım kabilelerle meskündür. Münferid bazı vahaları ve nüfusun büyük bir kısmını nefsinde toplayan Şat-el-Arap ve Karun mntakalarını istisna edersek, körfezin çöl kısımları ıssızdır.

200 KİLOMETREDE 132 TUNEL.

Sovyet - Alman harbinin başlangıcındanberi, Basra körfezi, İngiltere ve Birleşik Amerikanın Sovyetler Birliğine

gönderdikleri malların en mühim sevkiyatlarından biri olmuştur.

1942 yılı ocak ayında İngiltere ve Sovyetler Birliği İranla bir üçlü pakt imzalandılar. Bu pakt gereğince dost İranın yolları, Sovyetler Birliğine gönderilecek malların sevki için kullanılacaktı.

Fakat müttefiklerin emrine verilen İran yolları, Basra körfezinden Hazer denizine sevkedilecek muazzam yükleri taşıyabilecek bir halde değildi. İran Çinlilerle İran yolları, şimdiye kadar ancak memleketin mütevazi ihtiyaçlarını temin etmekte mükellefler.. Hatta İrandaki bütün nakil vasıtalarının seferber edilmesi takdirinde bile, müttefik devlet hükümetlerinin tasarladıkları sevkiyat programını hayata geçirmek imkânsızdı.

İrannın Basra körfezindeki bütün ticaret faaliyeti, Bender - Şahpur limanında toplanmakta idi. Bu faaliyetin mahiyeti hakkında bir fikir edinmek için de, bu koca limanda, bir iskele ile iki tane çitna bulunduğunu söylemek kâfidir.

Kâfi miktarda liman içisinin bulunmaması, antrepo ve depoların, iskeletin, yolların ihtiyacı karşılayacak bir halde

olmaması, müttefiklerin işini fevkalâde zoraştırıyordu. Sonra limandan şimale doğru giden yollar da ihtiyaca kâfi gelmeyecek kadar azdı. Burada topu topu, bir demiryolu ile bir şose bulunmaktaydı.

Demiryolu, şimalden cenuba doğru olmak üzere bütün İranı baştanbaşa bir bıçak gibi kesmekte ve modern tekniğin en güzel örneklerinden birini teşkil etmekte idi. Demiryolu, memleketin şimal ve orta kısımlarında muazzam doğultmeleri arasında geçmektedir. Buralarda yolların ağmak ve ray döşemek için birçok emekler sarfetmek ve geniş bir inşaat kabiliyeti göstermek icap etmiştir. Demiryolunun nasıl bir araziden geçtiğini arada tabii ki, 200 kilometre gibi nispeten kısa bir saha dahilinde 132 tünelle mevcut olduğunu söylemek kâfidir.

Bu mükemmel demiryoluna rağmen müttefikler, yaptıkları sevkiyat işlerinde birçok zorluklarla karşılaşmışlardı. Meselâ demiryolu tek hatlı idi. Ancak mühim bazı istasyonlarda birden fazla hat bulunuyordu. Bihassa büyük rampalarla temayüz eden dağlık mntakalar

(Devamı 6 ncı sayfada)